

راهنمای بازدید از واحدهای عطاری

اداره نظارت و ارزیابی فرآورده های طبیعی، سنتی و مکمل

معاونت غذا و داروی دانشگاه علوم پزشکی شیراز

اسفند ۱۳۹۹

بخش اول: تعاریف

عطاری: مکانی برای نگهداری، عرضه و فروش گیاهان دارویی و مفردات طب سنتی ایرانی است. مفردات طب سنتی ۳ دسته هستند: ۱- گیاهان دارویی: که بر روی انسان اثر درمانی داشته و فرآوری صنعتی روی آنها اعمال نشده است ۲- ترکیبات معدنی: که در مقادیر معمول اثرات درمانی خاصی دارند. ۳- اجزاء حیوانی: که منشاء حیوانی دارند و برای انسان مضر نیستند. عطاری ها فقط مجاز به فروش گیاهان دارویی سالم و بهداشتی خشک (گیاهان بدون نیاز به نسخه معتبر پزشک) و عرقیات دارایی مجوز با سیب سلامت می باشند و حق ویزیت، مشاوره دارویی، معاینه، درخواست آزمایش، داروسازی و ترکیب نمودن گیاهان را ندارند. عرضه و فروش داروی شیمیایی و گیاهی (فاقد مجوز یا حتی دارای مجوز)، فرآورده ترکیبی دست ساز گیاهی و شیمیایی، داروی فاقد برچسب، گیاهان دارویی آلوده و تاریخ گذشته، داروهای مخدر و قاچاق در عطاری ممنوع است. صرفاً ذکر عناوین عطاری، فروشنده گیاهان دارویی، فروشگاه گیاهان دارویی در تابلو و یا فاکتور، مجاز بوده و استفاده از الفاظ داروخانه گیاهی، داروخانه سنتی، فروشگاه داروهای گیاهی و ... قابل قبول نمی باشد. افراد موظفند قبل از تأسیس عطاری یا اشتغال به کسب و حرفه، نسبت به اخذ پروانه کسب اقدام و سایر موارد مربوط به قانون نظام امور صنفی را مراعات نمایند.

گیاهان دارویی: گیاهان دارویی شامل بخش‌هایی از گیاه است که پس از خشکاندن، بدون ایجاد هرگونه تغییری در مغازه‌ها و عطاری‌ها به فروش می‌رسد. گیاهان دارویی مثل زیره، رازیانه، هل یا دارچین،... گیاهانی هستند که برخی خواص درمانی آنها که عمدتاً بی ضرر یا کم ضرر هستند، به اثبات رسیده است.

داروهای گیاهی: داروهای گیاهی حاصل تبدیل برخی گیاهان به دارو در کارخانه‌های داروسازی و طی فرآیندی خاص هستند. **فرآورده های طبیعی:** گیاهان، حیوانات، مواد معدنی یا قسمتی از آنها و فرآورده های حاصل از آنها به صورت خام و یا فرآیندی در صورتی که برای پیشگیری، درمان، سلامتی جسم و روان و یا تاثیر بر اعمال فیزیولوژیک بدن به کار روند، فرآورده های طبیعی تلقی می شوند.

دارو های سنتی: عبارت اند از فرآورده هایی که به صورت متواتر در کتب مرجع طب سنتی ایران ذکر شده اند و عملیات تهیه این فرآورده ها صرفا شامل مواردی است که در کتب مرجع طب سنتی ایران ذکر شده است .

مکمل های تغذیه ای : فرآورده هایی خوراکی هستند که از یک یا ترکیبی از مواد خام و یا فرآوری شده از جمله ویتامین ها، املاح، اسیدهای چرب، اسیدهای آمینه و مشتقات آنها، آنزیم ها، فیبرها، آنتی اکسیدان ها، کربوهیدرات ها، عصاره، اندام و یا بافت های طبیعی تشکیل می شوند. مکمل های غذایی به عنوان دارو استفاده نمی شوند . این مواد عملکرد بدن را بهبود می بخشند .

کالای قاچاق : کالای تولید داخل یا وارداتی است که به صورت تجاری، بر خلاف ضوابط تعیینی دولت، خرید، فروش، حمل یا نگهداری شود.

کالای تقلبی: کالاهایی که برندهای آن مشابه برند معروف، شناخته شده و مورد حمایت باشد و خریدار یا بیننده را به اشتباه بیندازند ولی اصالت آن تایید نشود تقلبی محسوب می شوند. به بیان دیگر هر کالایی که اطلاعات مربوط به آن (محل تولید یا کشور سازنده) نادرست یا غیرواقعی بوده و خریدار نتواند تشخیص دهد که کالا در کجا ساخته یا بسته بندی شده است تقلبی است. علاوه بر این، استفاده از مواد اولیه فاقد اصالت (مثل استفاده از گلرنگ به جای زعفران، و ... یا فاقد کیفیت لازم نیز از مصادیق تقلب محسوب می شود.

کالای غیر مجاز: کالایی که بنا به مصالح ملی یا شرعی و یا به موجب قانون دارای ممنوعیت عرضه و مصرف باشد. بنابر این کالاهای تقلبی و قاچاق نیز غیر مجاز محسوب می گردند.

بخش دوم: نکات کلیدی در خصوص بازدید عطاری ها

- در بازدید از عطاری ها تعداد کارشناسان نباید کمتر از ۲ نفر باشد.
- کارشناسان حتما بایستی دارای کارت بازرسی با تاریخ معتبر باشند و کارت را به همراه داشته باشند.
- حین بازدید از درگیری و برخورد لفظی با متصدیان عطاری به شدت اجتناب نموده و در صورت مشاهده عدم همکاری، پس از صورتجلسه نمودن، موارد را به اداره فرآورده های طبیعی، سنتی و مکمل گزارش نمایند.
- نحوه اقدام در صورت مشاهده فرآورده غیرمجاز بدین صورت است که با رعایت احترام و اصول اخلاقی، فاکتور رسمی از متصدی درخواست شده، لیست فرآورده ها به همراه قیمت اعلام شده توسط متصدی تهیه و پس از تنظیم صورتجلسه انتهای چک لیست بازرسی، اقلام جمع آوری شده و به معاونت غذا و داروی دانشگاه انتقال می یابد. اگر در مورد فرآورده ای شک وجود داشت که مجاز یا غیر مجاز است بایستی یک نمونه جهت بررسی به معاونت غذا و دارو تحویل شده و بقیه محصول شمارش شده و تا زمان تعیین تکلیف، در محل پلمب شود. بدیهی است این اقلام تا زمان تعیین تکلیف، اجازه فروش نخواهند داشت.

بخش سوم: توضیحات مربوط به چک لیست بازدید عطاری ها

- در صفحه اول فرم، اطلاعات مربوط به عطاری و متصدی آن تکمیل می گردد. سپس موارد ذکر شده در چک لیست مورد بررسی قرار می گیرد. توضیحات این بخش به ترتیب شماره های موجود در چک لیست به شرح زیر است:
- ۱- عطاری ها به هیچ عنوان حق دخالت در امور پزشکی و دارویی حتی در حوزه طب سنتی را ندارند و ارائه مشاوره به مراجعان در موضوعاتی مانند چاقی، لاغری، ترک اعتیاد و سایر مسائل پزشکی نیز ممنوع است. به دلیل اینکه اکثریت قریب به اتفاق متصدیان عطاری ها نسبت به عوارض جانبی مفردات و ترکیبات آنها دانش کافی ندارند و بدون آگاهی کافی، چند گیاه را ترکیب می کنند، امکان دارد مشکلات جدی برای سلامتی افراد ایجاد نمایند. داروسازان در

خصوص عوارض داروها و ملاحظات لازم در زمینه مصرف داروها می توانند اظهار نظر نمایند. همچنین ممکن است چند بیماری نشانه ی مشترک داشته باشند و باید از طریق آزمایشات تخصصی نوع بیماری مشخص گردد. تشخیص علمی و درمان بیماری های افراد جامعه از وظایف قانونی و حرفه ای پزشکان می باشد.

۲- فرآورده های قاچاق همانگونه که در بخش تعاریف گفته شد، خارج از شبکه رسمی توزیع کشور نگهداری شده و یا به فروش می رسد. مانند فرآورده های قاچاقی که برای سقط جنین ، چاقی ، لاغری و مصارف جنسی استفاده می شود . معمولا وقتی فرآورده ای قاچاق باشد آن فرآورده در معرض دید گذاشته نمی شود و این فرآورده ها به افرادی فروخته می شود که از قبل شناخته شده هستند .

۳- فرآورده های غیرمجاز هم چنانکه قبلا ذکر شد، فرآورده هایی می باشد که وزارت بهداشت بر ساخت آنها نظارتی نداشته و مجوزی برای تولید و مصرف آنها صادر ننموده است .

۴- فرآورده های دست ساز تقلبی به دلیل اینکه اکثرا در بسته بندی های تقلبی و به جای فرآورده های اصلی، در بازار عرضه می شوند، به صورت نامناسب و در مکان های غیربهداشتی و دور از مشاهده و دسترس بازرسان انبارمی گردند لذا دارای کیفیت بسیار پایینی هستند و سلامت خانواده ها را به خطر می اندازند و ترکیبات شیمیایی آنها ممکن است به شکل خطرناک تغییر پیدا کنند. این محصولات به تایید وزارت بهداشت نرسیده است. در تهیه اغلب آنها از یک برند که تقاضا برای آن وجود دارد سوء استفاده می شود یا از جاهای دیگر که به صورت تقلبی ساخته شده تهیه می گردد . همچنین ممکن است تقلب در اجزای فرآورده صورت گرفته باشد.

۵- منظور از فرآورده های مخدر شربت متادون و قرص متادون و یا هر ترکیبی است که به نوعی در آن از داروهای مخدر استفاده شده باشد. (و سایرموارد مشابه مثل تریاک و....)

۶- منظور از داروهای روانگردان، داروهای موثر بر سیستم عصبی مرکزی مانند دیازپام، کلونازپام و یا هر نوع دارویی که در عطاری به عنوان داروی اعصاب عرضه می شود است.

۷- منظور از فرآورده تاریخ گذشته این است که تاریخ روی بسته بندی فرآورده منقضی شده باشد و قابل مشاهده است و منظور از تاریخ مخدوش یعنی اینکه تاریخ آن دست کاری شده باشد یا قابل خواندن نباشد.

۸- اگر گیاهان دارویی به صورت بسته بندی شده در عطاری وجود داشت، باید بررسی شود که آیا این محصول دارای مجوز از سازمان غذا و دارو می باشد یا خیر؟ مربوط به کدام شرکت تولیدی است؟ شماره پروانه ساخت وزارت بهداشت باید روی بسته بندی موجود باشد.

۹- تمیز و مرتب بودن عطاری، طبق مشاهدات فرد بازدید کننده می باشد، رعایت بهداشت و حفظ مسائل ایمنی در محیط ضروری بوده و محصولات باید از آلودگی محافظت شده باشند.

۱۰- تمهیدات لازم برای کنترل حشرات، انجام شده باشد. درزها پوشیده شده، درب و پنجره ها توری داشته، و پالت در صورت نیاز موجود بوده و در صورت وجود جوندگان، تله گذاری مناسب صورت گرفته باشد.

۱۱- متصدیان عطاری در هنگام عرضه محصولات باید دستکش تمیز پوشیده باشند و توزین و بسته بندی در شرایط بهداشتی انجام شود. نباید از قبل گیاهان را بسته بندی نموده باشند (خصوصاً در کیسه های پلاستیکی). در مورد گیاهان رطوبت دار، قرار دادن آنها در پلاستیک به مدت چند روز موجب کپک زدگی و ایجاد مخاطرات بهداشتی می گردد. در زمان مراجعه خریدار، بایستی با رعایت اصول بهداشتی، گیاه در بسته بندی تمیز و شفاف (کیسه پلاستیکی ایرادی ندارد) قرار داده و پس از نصب برچسب نام گیاه تحویل شود. در صورت نیاز به آسیاب شدن گیاه، بایستی این کار در حضور مشتری و با استفاده از آسیاب تمیز و عاری از آلودگی و باقی مانده گیاهان انجام گیرد.

۱۲- اگر عرقیاتی در عطاری وجود داشته باشد که خواص درمانی داشته باشند می بایست فاکتور معتبر شرکت های غذایی مجاز (دارای مجوز از سازمان غذا و دارو) موجود باشد .

۱۳- لیبل روی بسته بندی عرقیات و فاکتور باید در این مورد بررسی شود .

۱۴- در صورت مشاهده این مورد، باید مجوز فردی که در حال تهیه اسانس ، روغن یا عصاره است مورد بررسی قرار گیرد .

۱۵- هر گونه تبلیغ در عطاری ممنوع می باشد و باید طبق مشاهده بررسی شود و نصب بنر و پوستر تبلیغاتی در عطاری ممنوع است و باید توسط متصدی عطاری برداشته شود .

۱۶- براساس مشاهدات، هر چیزی بایست در جای خود قرار گرفته و با نام آن مطابقت داشته باشد.

۱۷- بر اساس روند بازرسی باید تصمیم گرفته شود که متصدی عطاری همکاری لازم را دارد یا خیر. در صورت عدم همکاری، باید صورتجلسه ای تنظیم و در قسمت آخر فرم مکتوب شود.

۱۸- وجود گیاهان سمی در عطاری ممنوع است و معمولاً هم وجود ندارد و اگر هم وجود داشته باشد در معرض دید قرار داده نمی شود. در صورت مشاهده این موارد، بایستی در فرم وارد شود.

در نهایت فرم توسط بازرسین و متصدی عطاری امضا شده و بازرسی به پایان می رسد. در صورت وجود اقلام غیرمجاز، موارد در بخش مخصوص فرم وارد و صورتجلسه تنظیم می گردد.

چک لیست ارزیابی واحدهای عطاری

مشخصات عطاری	
شماره تلفن ثابت:	شماره تلفن همراه:
استان:	شهرستان:
حوزه دانشگاه علوم پزشکی:	آدرس عطاری:
نام و نام خانوادگی متصدی:	کد ملی:
مدرک تحصیلی:	نام پدر:
شماره پروانه کسب:	وضعیت پروانه کسب:
تاریخ پروانه:	☐ دارد ☐ ندارد

مشخصات بازدید		
تاریخ بازدید:	ساعت ورود :	ساعت خروج:

ردیف	مورد ارزیابی	وضعیت		توضیحات
		بله	خیر	
۱	آیا افراد فاقد صلاحیت علمی و فنی در امور پزشکی و دارویی دخالت می کنند؟			
۲	آیا فرآورده های قاچاق در عطاری نگهداری شده و به فروش می رسد؟			
۳	آیا فرآورده های غیر مجاز در عطاری نگهداری شده و به فروش می رسد؟			
۴	آیا فرآورده های دست ساز تقلبی به منظور درمان بیماری ها عرضه می شود؟			
۵	آیا فرآورده های مخدر به منظور درمان بیماری ها عرضه می شود؟			
۶	آیا فرآورده های روانگردان به منظور درمان بیماری ها عرضه می شود؟			
۷	آیا فرآورده های تاریخ گذشته و یا با تاریخ مخدوش در عطاری وجود دارد؟			
۸	آیا گیاهان دارویی بسته بندی شده در عطاری دارای پروانه ساخت معتبر از سازمان غذا و دارو است؟			
۹	آیا محیط عطاری منظم و تمیز است؟			
۱۰	آیا تمهیدات لازم و کافی برای کنترل حشرات و جوندگان (در صورت وجود آفات) انجام شده است؟			
۱۱	آیا بسته بندی گیاهان دارویی توسط واحد های عطاری و صرفا به هنگام عرضه به مشتری به شرطی که اصول بهداشتی را رعایت نماید و از بسته بندی شفاف با قابلیت رویت محتویات بسته بندی استفاده شده باشد صورت می گیرد؟			
۱۲	آیا عرضه عرقیات گیاهی بسته بندی شده فاقد پروانه ساخت معتبر وجود دارد؟			
۱۳	آیا عرضه عرقیات گیاهی بسته بندی شده دارای پروانه ساخت معتبر صورت می گیرد؟			
۱۴	آیا تولید و بسته بندی اسانسها و روغنهای طبیعی و عصاره های گیاهی در عطاری صورت می گیرد؟			
۱۵	آیا هرگونه تبلیغات غیر قانونی و فریبنده نظیر درمان چاقی، لاغری، ترک اعتیاد، ناباروری، مشکلات جنسی، ریزش مو، بیماری های پوستی و ... در واحدهای عطاری وجود دارد؟			
۱۶	آیا شکل ظاهری گیاهان دارویی موجود در عطاری با نام آنها مطابقت دارد؟			
۱۷	آیا متصدی عطاری همکاری لازم را با بازرسین دارد؟			
۱۸	آیا گیاهان سمی زیر در عطاری به طور معمول عرضه می شود؟ - گیاهانی نظیر : تاتوره، بذراالبنج، عنب الثعلب، بیش، خریق، آزاراچی غیر مدبر			

فهرست فرآورده های کشف شده به پیوست برگه ضمیمه برگه ارزیابی می باشد. فرآورده های کشف شده بر طبق قوانین وزارت بهداشت، فاقد پروانه و خارج از شبکه رسمی واردات، توزیع، خرید و فروش و قابلیت مصرف انسانی، حیوانی و صنعتی نداشته و براساس آیین نامه مربوط به داروهای کشف شده ضابطی و قاچاق باید معدوم شوند و تا اعلام نظر و صدور رای از سوی مراجع قضایی به معاونت غذا و دارو انتقال داده شدند.

گزارش ارزیابی انجام شده در نسخه تنظیم و ارائه شد.
ارزیابی در ساعت با رعایت موازین شرعی، قانونی، اخلاقی، علمی و بدون بروز مشکل خاصی و بدون ضرر جانی و مالی به پایان رسید.

نام و نام خانوادگی و امضا بازرسین غذا و دارو و بهداشت محیط:

۱- ۲- ۳- ۴-

نام و نام خانوادگی و امضا بازرسین اتاق اصناف:

۱- ۲-

نام و نام خانوادگی و امضا بازرسین تعزیرات و مامور نیروی انتظامی:

۱- ۲-

نام و نام خانوادگی امضا اثر انگشت و مهر متصدی عطاری:

۱- ۲-

اینجانب متصدی / فروشنده عطاری در خصوص فرآورده های قاچاق / غیر مجاز / دست ساز و تقلبی / مخدر / روانگردان / تاریخ گذشته کشف شده پیوستی هیچ گونه ادعایی ندارم و معاونت غذا و دارو مختار است به نحو مقتضی نسبت به معدوم نمودن آنها (پس از صدور رای از سوی مراجع قضایی) اقدام نماید. لازم به ذکر است در طول بازرسی هیچ گونه ضرر جانی و مالی متوجه عطاری نشده و در خصوص وجه نقد، اوراق بهادار و سایر مسایل مربوط به عطاری مشکلی پیش نیامده است و اینجانب در این خصوص هیچ گونه ادعایی ندارم.
امضاء

